SOTSIAL INTELLEKT DARAJALARIGA KO‘RA SHAXS KAMOLOTI KO‘RSATKICHLARINING FAKTOR TUZILISHI

A.I.Rasulov[1]

1. Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Psixologiya kafedrasi professori, psixologiya fanlari doktori (DSc)

Mas'ul muallif: Rasulov Abdimumin Ibragimovich, Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Psixologiya kafedrasi professori, psixologiya fanlari doktori (DSc).

Received: 12 Oktabr 2026
Accepted: 17 Oktabr 2026
Published: 22 Oktabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Rasulov, A. I. SOTSIAL INTELLEKT DARAJALARIGA KO‘RA SHAXS KAMOLOTI KO‘RSATKICHLARINING FAKTOR TUZILISHI / A. I. Rasulov // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 10, № 2. — B. 105–110.

Annotatsiya. Maqolada sotsial intellekt darajalari bo‘yicha ajratilgan guruhlarda shaxs kamoloti ko‘rsatkichlarining faktor tuzilishi tahlil qilinadi. Tadqiqotda Dj. Gilfordning “Sotsial intellekt” testi, Y. Z. Gilbuxning “Shaxs kamolotini aniqlash” so‘rovnomasi va E. G‘ozievning “Barkamol (komil) insonni baholash metodikasi” qo‘llanilgan. Tanlanma 320 nafar talaba va 154 nafar professor-o‘qituvchi, jami 474 nafar respondentdan iborat. Taqdim etilgan faktorli tahlil natijalarida sotsial intellekti o‘rtachadan past guruhda uchta, o‘rtacha guruhda to‘rtta, yuqori guruhda oltita faktor ajratilgan. Faktorlar tarkibida shaxs fazilatlari, shaxslararo o‘zaro ta’sir, verbal va noverbal axborotni tushunish, hayotiy ustanovkalar, fuqarolik burchi hamda tashkilotchilik qobiliyati turli birikmalarda namoyon bo‘lgan. Natijalar sotsial intellekt va shaxs kamoloti ko‘rsatkichlarining guruhlarga xos tuzilmaviy aloqalarini tavsiflaydi. Faktor yuklamalari sababiy ta’sir yoki kamolot darajasining oshishini bevosita isbotlovchi ko‘rsatkich sifatida talqin qilinmaydi.

Kalit so'zlar: sotsial intellekt, shaxs kamoloti, psixologik yetuklik, faktorli tahlil, faktor yuklamasi, shaxslararo o‘zaro ta’sir, verbal ekspressiya, noverbal xulq-atvor, tashkilotchilik qobiliyati.

ФАКТОРНАЯ СТРУКТУРА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЛИЧНОСТНОЙ ЗРЕЛОСТИ ПРИ РАЗЛИЧНЫХ УРОВНЯХ СОЦИАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аннотация. В статье анализируется факторная структура показателей личностной зрелости в группах с различными уровнями социального интеллекта. Использованы тест социального интеллекта Дж. Гилфорда, опросник личностной зрелости Ю. З. Гильбуха и методика оценки гармонично развитой личности Э. Газиева. Выборка включает 320 студентов и 154 преподавателя, всего 474 респондента. В представленных результатах выделены три фактора в группе с социальным интеллектом ниже среднего, четыре - в группе со средним уровнем и шесть - в группе с высоким уровнем. Факторные структуры отражают различные сочетания личностных качеств, межличностного взаимодействия, понимания вербальной и невербальной информации, жизненных установок, гражданского долга и организаторских способностей. Результаты характеризуют структурные связи показателей; факторные нагрузки не рассматриваются как доказательство причинного влияния социального интеллекта на личностную зрелость.

Ключевые слова: социальный интеллект, личностная зрелость, факторный анализ, факторная нагрузка, межличностное взаимодействие, вербальная экспрессия, невербальное поведение, организаторские способности.

FACTOR STRUCTURE OF PERSONAL MATURITY INDICATORS ACROSS SOCIAL INTELLIGENCE LEVELS

Abstract. This article examines the factor structure of personal maturity indicators in groups with different levels of social intelligence. The study used Guilford’s social intelligence test, Gilbukh’s personal maturity questionnaire, and Goziev’s assessment of a harmoniously developed person. The sample comprised 320 students and 154 university teachers, totaling 474 respondents. The reported analyses identified three factors in the below-average social intelligence group, four in the average group, and six in the high group. The structures represent different combinations of personal qualities, interpersonal interaction, understanding of verbal and nonverbal information, life attitudes, civic duty, and organizational abilities. The findings describe group-specific structural associations. Factor loadings are not interpreted as evidence of a causal effect of social intelligence on personal maturity.

Keywords: social intelligence, personal maturity, factor analysis, factor loading, interpersonal interaction, verbal expression, nonverbal behavior, organizational abilities.

I Kirish. Shaxs kamolotini o‘rganish uning ijtimoiy munosabatlardagi faolligi, o‘zini anglash, mas’uliyat, mustaqillik va psixologik yetuklik ko‘rsatkichlarini o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilishni talab etadi. Sotsial intellekt muloqot ishtirokchilarining fikrlarini tushunish,

verbal va noverbal axborotni anglash hamda shaxslararo vaziyatlarni talqin qilish bilan bog‘liq qobiliyatlar majmuasi sifatida mazkur muammoning muhim jihatini tashkil etadi.

Sotsial intellekt va shaxs kamoloti bir xil tushuncha emas. Birinchisi ijtimoiy axborotni tushunish qobiliyatlarini, ikkinchisi esa shaxsning kengroq psixologik va ijtimoiy sifatlarini qamrab oladi. Shu bois ularning munosabatlarini alohida ko‘rsatkichlar va ular hosil qiladigan faktor tuzilmalari asosida o‘rganish maqsadga muvofiqdir.

Mazkur maqolada sotsial intellekti o‘rtachadan past, o‘rtacha va yuqori bo‘lgan respondentlar guruhlarida kamolot ko‘rsatkichlari qanday birikmalar hosil qilishi ko‘rib chiqiladi. Asosiy e’tibor faktorlarning mazmuniga, ularni tashkil etuvchi ko‘rsatkichlarga va guruhlarga xos tuzilmaviy xususiyatlarga qaratiladi.

II Tadqiqot maqsadi. Sotsial intellekt darajalari bo‘yicha ajratilgan guruhlarda shaxs kamoloti ko‘rsatkichlarining faktor tuzilishini aniqlash va sotsial intellekt komponentlari bilan kamolot ko‘rsatkichlarining tuzilmaviy aloqalarini mazmunan tahlil qilish.

Mazkur maqsad doirasida sotsial intellekt va shaxs kamolotining nazariy aloqalarini yoritish, har bir guruhda ajratilgan faktorlar tarkibini tavsiflash, faktorlarni yuqori yuklamali ko‘rsatkichlar mazmuniga mos nomlash hamda natijalarning amaliy qo‘llanish chegaralarini belgilash vazifalari ko‘zda tutiladi.

III Metodologiya. Tadqiqotning metodologik asosini shaxs kamolotini ijtimoiy va individual mezonlar birligida o‘rganish yondashuvi tashkil etadi. A. L. Juravlevning shaxs va kichik guruhlar ijtimoiy psixologiyasiga doir ishlari [1], Dj. Gilfordning intellekt haqidagi qarashlari [11], R. Agrawalning sotsial intellekt va pedagogik samaradorlikka oid tadqiqoti [10], D. Hooda, N. R. Sharma va A. Yadavaning sotsial intellekt hamda psixologik salomatlik haqidagi ishi [12] ushbu muammoni tahlil qilish uchun nazariy kontekst beradi. W. Ickesning empatik aniqlik haqidagi yondashuvi [13] va R. Sternbergning muvaffaqiyatli intellekt konsepsiyasi [14] ham ijtimoiy vaziyatlarni tushunish masalasini yoritishda ahamiyatlidir.

N. I. Leonov va M. M. Glavatskix shaxs yetukligini tushunishda ijtimoiy yo‘naltirilgan va individual yo‘naltirilgan mezonlarni integratsiyalash zarurligini ta’kidlaydilar [2]. Ushbu yondashuvda faol hayotiy pozitsiya, o‘z harakatlari oqibatlari uchun javobgarlik, adekvat o‘zini baholash va hayotga munosabat bir-birini to‘ldiruvchi jihatlar sifatida qaraladi. Ye. V. Pankinaning psixologik yetuklik va o‘zini ro‘yobga chiqarish munosabatlariga doir tahlilida mas’uliyat hamda mustaqillik muhim mezonlar sifatida ko‘rsatiladi [3]. N. P. Patturina esa yetuklik muammosining turli tarkibiy jihatlarini ko‘rib chiqadi [4].

O‘zbekistonda G‘. Shoumarov [8], E. G‘oziev [9], N. Safaev [7] va D. Sobirovaning [5, 6] ishlari shaxsning muomala madaniyati, ijtimoiy-psixologik xususiyatlari va sotsial intellekt masalalarini o‘rganish uchun mahalliy ilmiy kontekstni tashkil etadi. Mazkur maqolada shaxs kamoloti ko‘rsatkichlari bilan sotsial intellekt komponentlarining birgalikdagi tuzilishi shu kontekstda tahlil qilinadi.

Faktorli tahlil kuzatiladigan ko‘rsatkichlarning umumiy tuzilmasini aniqlash vositasi sifatida qo‘llanadi. Faktorlarning nomlanishi ularning tarkibidagi yuqori yuklamali ko‘rsatkichlarning psixologik mazmuniga asoslangan talqindir; bu nomlar mustaqil o‘lchangan yangi konstruktlar yoki sababiy mexanizmlar sifatida qabul qilinmaydi.

IV Metodlar. Tadqiqotda uchta psixodiagnostik vosita qo‘llanilgan: Dj. Gilfordning “Sotsial intellekt” testi, Y. Z. Gilbuxning “Shaxs kamolotini aniqlash” so‘rovnomasi va E. G‘ozievning “Barkamol (komil) insonni baholash metodikasi”. Birinchi vosita sotsial intellekt komponentlarini, qolgan ikki metodika esa shaxs kamolotining tegishli ko‘rsatkichlarini baholash uchun ishlatilgan.

Taqdim etilgan empirik materiallarda respondentlar sotsial intellekt darajasiga ko‘ra uch guruhga ajratilgan: o‘rtachadan past, o‘rtacha va yuqori. Har bir guruh uchun faktorli tahlil natijalari alohida keltirilgan. Jadvaldagi sonlar faktor yuklamalaridir; ular korrelyatsiyaning statistik ahamiyatlilik darajasi yoki ta’sir kattaligi bilan aynanlashtirilmaydi.

Manba matnida faktorlarni ajratish usuli, rotatsiya turi, faktorlar sonini tanlash mezoni, KMO va Bartlett testi natijalari, tushuntirilgan dispersiya ulushi hamda guruhlarga ajratishning sonli chegaralari berilmagan. Shu sababli ushbu parametrlar qayta ishlangan maqolada taxminan to‘ldirilmadi. Emotsional intellekt va rasmiy-dinamik xususiyatlarni statistik nazorat qilish natijalari ham keltirilmagan; ularning ta’siri chiqarib tashlanganligi haqida xulosa chiqarilmaydi.

V Qatnashchilar. Tadqiqot tanlanmasi 320 nafar talaba va 154 nafar professor-o‘qituvchidan, jami 474 nafar respondentdan iborat. Manbada Toshkent davlat agrar universiteti, Samarqand davlat universiteti, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti va Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti ko‘rsatilgan. Muassasalar nomlari tadqiqot matnida berilgan shaklda saqlandi.

Respondentlarning yoshi, jinsi, muassasalar bo‘yicha taqsimoti, tanlash tartibi va sotsial intellekt darajalari bo‘yicha har bir guruhning hajmi manbada ko‘rsatilmagan. Bu ma’lumotlarning yo‘qligi natijalarning reprezentativligi va guruhlararo qiyosning ishonchliligini baholashni cheklaydi.

VI Natijalar tahlili. Faktorli tahlil natijalari uchta guruh bo‘yicha taqdim etiladi. Jadvaldagi bo‘sh kataklar nol qiymat sifatida talqin qilinmaydi: tegishli yuklama manbada berilmagan. Ko‘rsatkichlar va ularning sonli qiymatlari asl jadvallar asosida saqlandi.

1-jadval.

Sotsial intellekti o‘rtachadan past guruhdagi kamolot ko‘rsatkichlarining faktor yuklamalari

Ko‘rsatkich	F1	F2	F3
Shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari	0,866		
Shaxsning umumiy xususiyatlari	0,777		

Ko‘rsatkich	F1	F2	F3
Shaxsning yo‘nalganligi	0,731		
Hayotiy ustanovka		0,749	
Boshqa odamni psixologik jihatdan o‘ziga yaqin qabul qilish qobiliyati		0,692	
Shaxslararo o‘zaro ta’sir		0,868	
Noverbal xulq-atvorni tushunish		-0,819	
Muloqot ishtirokchisining fikrlarini tushunish			0,791
Noverbal ekspressiyani tushunish			-0,638

Izoh. F - faktor; qiymatlar faktor yuklamalarini bildiradi. Bo‘sh kataklarda manbada qiymat keltirilmagan.

Birinchi faktor “Shaxs fazilatlari va yo‘nalganligi” deb nomlandi. Uning tarkibiga shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari (0,866), umumiy xususiyatlari (0,777) va yo‘nalganligi (0,731) kiradi. Mazkur birikma ushbu guruhda kamolotning shaxs sifatlariga doir ko‘rsatkichlari bir faktor doirasida mujassamlashganini ifodalaydi.

Ikkinchi faktor “Shaxslararo o‘zaro ta’sir va hayotiy ustanovkalar” deb nomlandi. U shaxslararo o‘zaro ta’sir (0,868), hayotiy ustanovka (0,749), boshqa odamni psixologik jihatdan o‘ziga yaqin qabul qilish qobiliyati (0,692) hamda noverbal xulq-atvorni tushunishning qarama-qarshi ishorali yuklamasi (−0,819) bilan tavsiflanadi. Bu tuzilma ko‘rsatkichlarning mazkur faktor doirasidagi turli yo‘nalishlarini bildiradi; u noverbal axborotni tushunish qobiliyatining yo‘qligi yoki kamolotga salbiy ta’sirini isbotlamaydi.

Uchinchi faktor “Muloqot mazmuni va noverbal ekspressiyani tushunishning qarama-qarshi tuzilishi” deb nomlandi. Muloqot ishtirokchisining fikrlarini tushunish (0,791) va noverbal ekspressiyani tushunish (−0,638) ushbu faktorning asosiy ko‘rsatkichlaridir. Faktor yuklamasining manfiy ishorasi qobiliyat yetishmasligini bevosita anglatmaganligi uchun faktorni “Noverbal ekspressiyani tushunmaslik” tarzida nomlashdan voz kechildi. “Noverbal ekspressiyani tushunish” nomi asl jadvalga muvofiq saqlandi; uning alohida ko‘rsatkich yoki boshqa subtest nomlanishidagi xato ekanini metodika protokoli bilan aniqlashtirish lozim.

2-jadval.

Sotsial intellekti o‘rtacha guruhdagi kamolot ko‘rsatkichlarining faktor yuklamalari

Ko‘rsatkich	F1	F2	F3	F4
Shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari	0,819			
Shaxslararo o‘zaro ta’sir	0,770			
Shaxsning umumiy xususiyatlari	0,761			
Shaxsning yo‘nalganligi	0,727			
Tashkilotchilikka qobiliyatlilik	0,705			
Erishganlik motivatsiyasi		0,775		
Boshqa odamni psixologik jihatdan o‘ziga yaqin qabul qilish qobiliyati		0,726		
Muloqot ishtirokchisining fikrlarini		0,718		
Shaxs yetukligi			0,854	
Hayotiy ustanovka			0,767	
O‘z meniga munosabat				
Noverbal xulq-atvorni tushunish				-0,730
Ijtimoiy ta’sir etuvchanlik				0,707
Verbal ekspressiyani tushunish				0,514

Izoh. F - faktor; qiymatlar faktor yuklamalarini bildiradi. Bo‘sh kataklarda manbada qiymat keltirilmagan.

Birinchi faktor “Shaxs fazilatlari va shaxslararo tashkilotchilik” deb nomlandi. Unda shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari (0,819), shaxslararo o‘zaro ta’sir (0,770), umumiy xususiyatlari (0,761), yo‘nalganligi (0,727) va tashkilotchilikka qobiliyatlilik (0,705) birlashgan. Ushbu tuzilma shaxs fazilatlari va muloqotdagi faollikning tashkilotchilik bilan birgalikda namoyon bo‘lishini tavsiflaydi.

Ikkinchi faktor “Erishganlik motivatsiyasi va muloqotda psixologik yaqinlik” deb nomlandi. Erishganlik motivatsiyasi (0,775), boshqa odamni psixologik jihatdan o‘ziga yaqin qabul qilish (0,726) va muloqot ishtirokchisining

fikrlarini tushunish (0,718) uning mazmunini tashkil etadi. Bu ko‘rsatkichlar maqsadga yo‘nalganlik bilan suhbatdoshni tushunishning bir faktor doirasidagi aloqasini aks ettiradi. Psixologik yaqinlikni qabul qilish empatiyaga mazmunan yaqin bo‘lsa-da, u mustaqil empatiya o‘lchovi sifatida talqin qilinmaydi.

Uchinchi faktor “Shaxs yetukligi va hayotiy ustanovkalar” deb nomlandi. Shaxs yetukligi (0,854) va hayotiy ustanovka (0,767) bu faktorning yuqori yuklamali ko‘rsatkichlaridir. Jadvaldagi “O‘z meniga munosabat” qatorida yuklama berilmaganligi sababli ushbu ko‘rsatkich faktorning tarkibiy elementi sifatida izohlanmadi.

To‘rtinchi faktor “Ijtimoiy ta’sirchanlik va verbal noverbal axborotni tushunish” deb nomlandi. Noverbal xulq-atvorni tushunish (−0,730), ijtimoiy ta’sir etuvchanlik (0,707) va verbal ekspressiyani tushunish (0,514) turli ishorali yuklamalar bilan ifodalangan. Natija ko‘rsatkichlar tuzilishidagi qarama-qarshi yo‘nalishni tavsiflaydi. Bu yerda “Shaxs kamolotidagi ziddiyatlar” degan qat’iy baho yoki bir qobiliyat kamolotni oshirishi, boshqasi pasaytirishi haqidagi sababiy xulosa uchun yetarli asos mavjud emas.

3-jadval.

Sotsial intellekti yuqori guruhdagi kamolot ko‘rsatkichlarining faktor yuklamalari

Ko‘rsatkich	F1	F2	F3	F4	F5	F6
Tashkilotchilikka qobiliyatlilik	0,780					
Shaxslararo o‘zaro ta’sir	0,768					
Shaxsning umumiy xususiyatlari	0,767					
Shaxsning yo‘nalganligi	0,703					
Muloqot ishtirokchisining fikrlarini tushunish	0,650					
Shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari		0,817				
Noverbal xulq-atvorni tushunish		0,775				
Fuqarolik burchi			0,809			
O‘z meniga munosabat			0,689			
Ijtimoiy ta’sir etuvchanlik				0,858		
Verbal ekspressiyani tushunish		0,534		0,583		
Erishganlik motivatsiyasi					0,798	
Hayotiy ustanovka					0,680	
Shaxs yetukligi					0,669	
Tashkilotchilik qobiliyatidagi individuallik						0,776
Shaxslararo o‘zaro ta’sir						0,607

Izoh. F - faktor; qiymatlar faktor yuklamalarini bildiradi. Bo‘sh kataklarda manbada qiymat keltirilmagan.

Birinchi faktor “Tashkilotchilik va shaxslararo o‘zaro ta’sir” deb nomlandi. Uning tarkibiga tashkilotchilikka qobiliyatlilik (0,780), shaxslararo o‘zaro ta’sir (0,768), shaxsning umumiy xususiyatlari (0,767), yo‘nalganligi (0,703) va muloqot ishtirokchisining fikrlarini tushunish (0,650) kiradi. Asl matn va jadvalda 0,767 yuklamali ko‘rsatkich nomida tafovut mavjud bo‘lgani uchun mazkur talqinda jadvaldagi “Shaxsning umumiy xususiyatlari” nomi asos qilib olindi.

Ikkinchi faktor “Shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari va ijtimoiy axborotni tushunish” deb nomlandi. Unda shaxsning o‘ziga xos xususiyatlari (0,817), noverbal xulq-atvorni tushunish (0,775) va verbal ekspressiyani tushunish (0,534) birlashgan. Bu omil shaxs sifatlari bilan muloqotning verbal hamda noverbal tarkiblarini anglash bir faktor doirasida ifodalanganini ko‘rsatadi.

Uchinchi faktor “Fuqarolik burchi va o‘z meniga munosabat” deb nomlandi. Fuqarolik burchi (0,809) va o‘z meniga munosabat (0,689) uning asosiy tarkibiy qismlaridir. Mazkur faktor kamolotning ijtimoiy mas’uliyat hamda shaxsning o‘ziga munosabati bilan bog‘liq jihatlarini birlashtiradi.

To‘rtinchi faktor “Ijtimoiy ta’sirchanlik va verbal ekspressiyani tushunish” deb nomlandi. Ijtimoiy ta’sir etuvchanlik (0,858) va verbal ekspressiyani tushunish (0,583) uning mazmunini tashkil etadi. Ushbu birikma nutqiy axborotni

vaziyatga mos talqin qilish va shaxslararo ta'sirchanlikning tuzilmaviy aloqasini tavsiflaydi.

Beshinchi faktor "Erishganlik motivatsiyasi va umumiy yetuklik" deb nomlandi. Unda erishganlik motivatsiyasi (0,798), hayotiy ustanovka (0,680) va shaxs yetukligi (0,669) mujassamlashgan. Asl matnda uchinchi va beshinchi faktorlar umumiy mazmuniy nom ostida birlashtirilgan bo'lsa-da, bu statistik jihatdan bitta faktor ajratilganini anglatmaydi. Shu sababli ular mazkur maqolada alohida talqin qilindi.

Oltinchi faktor "Tashkilotchilik individualligi va shaxslararo o'zaro ta'sir" deb nomlandi. Tashkilotchilik qobiliyatidagi individuallik (0,776) va shaxslararo o'zaro ta'sir (0,607) ushbu tuzilmani ifodalaydi. Natija bu ikki ko'rsatkichning bir faktor doirasida birlashishini ko'rsatadi; shaxslararo ta'sir tashkilotchilik individualligining sababi ekanligi haqida xulosa chiqarilmaydi.

Guruhlar bo'yicha taqdim etilgan tuzilmalar shaxs fazilatlari, shaxslararo o'zaro ta'sir, axborotni tushunish va hayotiy yo'nalganlik ko'rsatkichlarining turlicha birikmalarini aks ettiradi. O'rtachadan past guruhda uchta, o'rtacha guruhda to'rtta, yuqori guruhda oltita faktor qayd etilgan. Biroq faktorlar sonining ko'pligi shaxsning yanada yuqori kamolotini yoki sotsial intellektning kuchliroq sababiy ta'sirini o'z-o'zidan isbotlamaydi.

Alohida guruhlardagi faktor tuzilmalarini bevosita qiyoslashda guruh hajmlari, ajratish va rotatsiya usullarining bir xilligi hamda tuzilmalarning barqarorligini tekshirish natijalari zarur. Ushbu ma'lumotlar berilmaganligi sababli guruhlar o'rtasidagi farqlar tavsifiy darajada talqin qilinadi. Faktor yuklamalarining umumiy ishorasi o'zgarishi mumkinligi uchun manfiy yuklama "salbiy shaxs sifati" degan bahoni anglatmaydi; bir faktor ichidagi ko'rsatkichlarning nisbiy yo'nalishi mazmunan muhimdir.

Metodikalarni ishlab chiqish, moslashtirish, validlik va ishonchlilikni tekshirishga oid sonli dalillar manba matnida mavjud emas. Shuning uchun bunday tekshiruvlar tasdiqlangan natija sifatida keltirilmadi. Kelgusi tahlilda metodika versiyalari, guruhlarning hajmi, ajratish mezonlari, faktorli tahlil parametrlari va to'liq yuklamalar matritsasini ko'rsatish natijalarni takror tekshirish imkonini oshiradi.

VII Xulosalar.

1. Sotsial intellekt darajalari bo'yicha ajratilgan guruhlarda shaxs kamoloti ko'rsatkichlari turli faktor tuzilmalarini hosil qilgan. Taqdim etilgan natijalarda o'rtachadan past guruhda uchta, o'rtacha guruhda to'rtta va yuqori guruhda oltita faktor qayd etilgan.

2. Shaxs fazilatlari, yo'nalganlik va shaxslararo o'zaro ta'sir turli guruhlarda takror uchraydigan mazmuniy jihatlardir. Yuqori sotsial intellektli guruhda fuqarolik burchi, o'z meniga munosabat, erishganlik motivatsiyasi va tashkilotchilik individualligi alohida faktorlar tarkibida namoyon bo'lgan.

3. Verbal va noverbal axborotni tushunish ayrim faktorlarda bir yo'nalishli, ayrimlarida qarama-qarshi ishorali yuklamalar bilan ifodalangan. Bu natijalar ko'rsatkichlarning faktor tuzilishidagi o'rnini bildiradi va qobiliyatning mavjud emasligi yoki kamolotga sababiy ta'siri sifatida talqin qilinmaydi.

4. Faktorlar nomlari yuqori yuklamali ko'rsatkichlarning mazmuniga moslashtirildi. Statistik jihatdan alohida ajratilgan uchinchi va beshinchi faktorlar yuqori sotsial intellektli guruhda alohida saqlandi.

5. Natijalar shaxs kamoloti va sotsial intellektni birgalikda baholash uchun tavsifiy asos beradi. Ularning sababiy munosabatlari, guruhlararo farqlarning statistik ahamiyatliligi va tuzilmalarning barqarorligi qo'shimcha tekshiruvlarni talab qiladi.

Amaliy tavsiyalar. Shaxsni psixologik baholashda sotsial intellekt natijalarini kamolot, motivatsiya va shaxslararo munosabat ko'rsatkichlari bilan birgalikda ko'rib chiqish maqsadga muvofiq. Muloqot treninglarida suhbatdosh fikrini tushunish, verbal va noverbal axborotni vaziyatga mos talqin qilish, psixologik yaqinlik va mas'uliyatli munosabat ko'nikmalariga e'tibor berish mumkin. Bunday dasturlarning samaradorligi ushbu faktorli tahlildan kelib chiqib tasdiqlanmaydi; uni alohida baholash talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

[1] Журавлев А.Л. Социальная психология личности и малых групп: некоторые итоги исследования // Психологический журнал. 1993. Т. 14. № 4. С. 4–15.

[2] Леонов, Н. И., Главатских, М. М. Социально-психологическая зрелость личности: интегративный подход / Н.И. Леонов, М.М. Главатских // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: философия. Психология. Педагогика. – 2014. – № 1. – С. 55-60.

[3] Панкина, Е. В. К вопросу о соотношении понятий «психологическая зрелост» и «самоактуализация» в психологии личности / Е.В. Панкина // Вестник Московского гос. гуманитарного университета им. М.А. Шолохова. Серия: Педагогика и психология. – 2010. – № 4. – С. 26-30.

[4] Паттурина, Н. П. Проблема зрелости в современной психологии /Н.П. Паттурина // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2006. – Т. 7. – № 17. – С. 113-126.

[5] Собирова Д.А. Ўқитувчи социал интеллектининг психологик асосларини такомиллаштириш: Психол.ф.н. (PhD)... диссертация автореферати: 19.00.05. – Т.: О'зМУ, 2017. – 43 б.

[6] Собирова Д.А. Тиббиёт ходимлари фаолиятида социал-психологик компетентлик омилларининг намоён этилиши ва ривожланиши : Психол.ф.д. (DSc)... диссертация автореферати: 19.00.05. – Т.: ЎзМУ, 2022. – 61 б.

[7] Сафаев Н.С. Психологические особенности националного самосознаниуа студенческой молодёжи. Автореф. дисс. док. психол. Наук. - Т.: НУУз, 2005. –С. 221-б.

[8] Шоумаров Ғ.Б. ва бошқ. Шарқона оила. – Т.: 2012. 122 б.

[9] Ғозиев Э.Ғ. Умумий психологиуя / Э.Ғ.Ғозиев; Ўзбекистон Республикаси Олий ва оʻрта махсус таълим вазирлиги, Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети – Т.: Noshir, 2008. – 410 б.

[10] Agrawal R. (2003). Social Intelligence and Teacher Effectiveness.(Doctoral thesis, Bundelkhand University, Bundelkhand, U.P., India.).

[11] Guilford J.P. The nature of human intelligence. New York: McGraw-Hill,1967.

[12] Hooda D., Sharma N. R. & Yadava A. (2009). Social intelligence as predictor of positive psychological health. Journal of the Indian Academy of Applied Psychology, 35(1), 143-150.

[13] Ickes, W. (2001). Measuring empathic accuracy. In J. H. Hall & F. J. Bernieri (Eds.), Interpersonal Sensitivity: Theory and Management. Mahweh, N. J.: Erlbaum.

[14] Sternberg R.J. Successful intelligence. New York: Plume, 1997.